

quia unaquæque est per se et totaliter subsistens, habet ergo unaquæque suam totalitatem. Et præterea, licet in Trinitate non sit pars compositionis, nec pars quantitatis continuæ, tamen, seclusa omni imperfectione, invenitur ibi quasi pars quantitatis discretæ transcendentis, eo scilicet modo, quo numerus consideratur, ut quoddam totum, et unitas ut ejus pars. Ergo licet integritas personalis in se totalis sit (ut ita loquamur) potest esse quasi partialis comparata ad numerum, seu multitudinem, ergo hoc non obstat, quominus illæ perfectiones relativæ, et personales plures sint, realiter inter se distinctæ.

13. Denique ex illo etiam, quod ab auctoribus contrariæ sententiæ admittitur, sumi existimo efficax argumentum. Nam unaquæque relatio est bonum conveniens suæ personæ et non alteri, ergo sicut distinguuntur relationes, ita et hæ bonitates. Respondent, has esse bonitates secundum rationem. At hæ æquivocatio est: nam licet relatio convenientiæ sit rationis, utpote ejusdem ad se ipsum, tamen id, quod denominatur conveniens, supponitur in se esse perfectio realis, ideo enim concipitur ut conveniens, quia concipitur, ut forma realiter perficiens. Sicut etiam constitutio personæ in Deo dicitur ab eisdem auctoribus esse secundum rationem, quod non tollit, quin proprietates constituentes sint inter se realiter distinctæ. Adde, quod de illa integritate, quæ in tribus personis simul sumptis consideratur, idem dici potest. Est enim conveniens Deo et Trinitati, ergo ut sic, tantum erit bonitas rationis, quia relatio convenientiæ, quam habet ad Deum, vel Trinitatem, solum est rationis, est enim ejusdem ad se ipsum, quia integritas illa in re non distinguitur a Deo, vel Trinitate. Ergo etiam illa perfectio, ut bonitas DEI est, non erit realis, sed rationis, vel certe si illa est bonitas realis propter realem perfectionem, quam in se habet, etiam si relatio convenientiæ ad id, cujus est perfectio, sit rationis, etiam bonitas uniuscujusque relationis divinæ, quam habet, ut talis relatio est, erit realis, etiamsi relatio convenientiæ ad suam relationem sit rationis. Ergo cum bonitates illæ in se realiter multiplicentur, erunt tres reales bonitates realiter distinctæ, in quibus noster intellectus fundat tres relationes convenientiæ, singulorum perfectionum ad singulas relationes.

14. *Quarta opinio.* — Est ergo quarta sententia, quæ affirmat bonitatem transcendentalem absolutam esse unam in Trinitate, relativam vero esse unicuique personæ propriam et

ita in divinis personis multiplicari, tenet Gabriel, in 1, dist. 7, quæst. 3, art. 3, Hervæus, in 1, dist. 2, quæst. 4, art. 1, et Clitoveus supra Damascenum, lib. 1, cap. 11. Et hæc sententia mihi videtur vera, si bene explicetur.

15. *Prima assertio.* — Dico ergo primo. Relatio divina, verbi gratia, Paternitas, ex proprio conceptu dici realem perfectionem, seu bonitatem transcendentalem. Hoc potest probari primo ex principiis Metaphysicæ, quia bonum convertitur cum ente reali, relatio autem vera et realis, quæ intrinsece talis est secundum totam suam rationem etiam specificam, secundum quam aliud respicit, est verum ens reale et forma realis. De quo fundamento iterum occurret sermo infra libro quinto. Secundo ergo probatur specialiter in relationibus divinis. Primo quidem, quia incredibile est mysterium Trinitatis, ut tale est, nullam perfectionem ponere in Deo. Cur enim esset illa multiplicatio personarum in ente summe perfecto, si illarum, quatenus tales sunt, nulla est perfectio. Deinde, quia nihil potest esse magis imperfectum in se et absolute spectatum, quam id, quod nullam dicit perfectionem, quia imperfectio non est positivum quid, sed carentia perfectionis: si ergo paternitas ut sic, nullam perfectionem affert, profecto valde imperfecta est. Dicitur, imperfectionem non esse quamcumque negationem perfectionis, sed debitæ inesse: paternitati autem, aut filiationi divinæ nullam deberi perfectionem secundum propriam rationem, et ideo negationem perfectionis in tali entitate non esse imperfectionem. Dico tamen hanc videri mihi esse summam imperfectionem, scilicet esse tale ens, cui nulla debeatur perfectio secundum propriam rationem.

16. Tertio argumentari possumus ex eo, quod relationes sunt subsistentes: subsistentia autem est magna perfectio. Unde Cajetanus, 3 p., q. 3, art. 1, concedit, relationes divinas, ut subsistentes sunt, dicere perfectionem etiam infinitam, nam D. Thomas ibi id significat. Nihilominus tamen sentit Cajetanus relationes, ut relationes sunt, non dicere perfectionem. Sed hæc duo coherere non possunt, nam relationes divinæ (ut supra dixi) sunt subsistentes, non solum ratione essentiali, sed ex propriis, et ideo in tribus personis tres sunt subsistentiæ personales: quidquid autem personale est, relativum est, sunt ergo tres subsistentiæ relativæ: ergo relatio divina secundum propriam rationem subsistens est, ergo secundum propriam rationem perfectionem dicit.

17. Quarto, divina essentia ex sua infinitate communicabilis est realiter multis suppositis, ergo illa communicabilitas est magna perfectio in tali natura: ergo habere etiam supposita, in quibus sit, pertinet (ut ita dicam) ad connaturalem statum talis naturæ, ergo ipsa supposita, in quibus est illa natura, quatenus talia sunt, aliquam dicunt perfectionem entitativam, nam communicari suppositis nullam afferentibus perfectionem, non videtur ad perfectionem pertinere, neque esse conveniens naturæ adeo perfectæ. Denique, si Pater, ut Pater (et sic de aliis) non dicit bonitatem, profecto neque sub ea ratione amabilis est. Quamvis enim responderi possit specificative, ut sic dicam, esse amabilem ob divinitatem, quam includit, tamen reduplicative, id est, ex paternitate non habere specialem amabilitatem. Hoc ipsum per se apparet valde absurdum, cum in illis personis, etiam secundum proprias rationes, sit maxima pulchritudo et convenientia, et in CHRISTI humanitate fatemur personam Filii esse maximum bonum illius humanitatis ex ratione, qua terminat illam, terminat autem per proprietatem suam personalem.

18. *Secunda assertio.* — Dico secundo. Perfectio, quam dicit relatio, secundum propriam rationem relativa est. Hæc assertio sequitur ex præcedenti. Primo, quia unaquæque res habet perfectionem entitati suæ accommodatam. Unde si relatio illa consideretur, ut forma suppositi, sicut dat constitutionem formalem sibi accommodatam, ita etiam formalem perfectionem: ergo sicut est forma relativa, ita etiam perfectio. Secundo id facile patebit, si velimus quasi definire hujusmodi relationem: nam sicut esse paternitatis consistit in habitudine ad Filium, ita etiam perfectio ejus. Unde, talis paternitas ideo tam perfecta est, quia talem Filium respicit: ergo in ratione etiam perfectionis relativa est. Tertio item declaratur, quia sicut essentia et relatio distinguuntur ratione, ita perfectio essentiali et perfectio relationis ratione distinguuntur: ergo distinguuntur tanquam absolutum et relativum. Antecedens patet, tum ex similitudine proportionis, tum etiam, quia præcisa, per intellectum tota perfectione relationis, manere intelligitur tota perfectio essentiali, quam Pater, verbi gratia, communicat Filio: in hoc autem consistit distinctio rationis. Consequentia vero probatur, quia relatio nihil absolutum confert essentiali, et quia alias præcisa relatione, non maneret in essentia tota perfectio absoluta.

19. *Tertia assertio.* — Tertio ex dictis concluditur, perfectiones personales, seu relativas in divinis personis multiplicari, atque adeo distingui realiter inter se. Hoc etiam est consequens ad dicta, quia quæ sunt personalia, sunt propria: quæ autem propria sunt, multiplicantur in personis, quatenus talia sunt. Secundo, quia si perfectiones sunt relativæ, includunt oppositionem, nam perfectio paternitatis consistit in hoc quod subsistat in ordine ad Filium, et e contrario in filiatione, quod subsistat in ordine ad Patrem: sed oppositio in divinis causat distinctionem et multiplicationem, ergo. Tertio denique quia distinctio rationis inter relationem et essentiam, quatenus talis est, infert distinctionem realem inter relationes ipsas, quia relatio et essentia distinguuntur ratione tanquam incommunicabile et communicabile: sed eodem modo distinguuntur ratione inter se distinctio essentiali et perfectio relationis: ergo eodem modo inferitur distinctio realis inter perfectiones relativas, quatenus tales sunt.

20. *Objectio ex Patribus.* — *Responsio.* — Hic vero nobis objicitur, quia Patres ita locuti non sunt, sed potius semper dicunt, divinas personas esse unum summum bonum, et ideo unam bonitatem et perfectionem habere: si autem essent tres perfectiones relativæ, eadem ratione concedendum esset sine ullo addito, ac simpliciter, divinas personas habere tres perfectiones reales et realiter distinctas. Hoc autem videtur absurdum. Respondetur, quamvis Patres hoc expresse non dicerent, satis esset, quod non contradicerent, cum ex eorum dictis necessaria consecutione hoc inferatur, ut rationes factæ ostendunt. Deinde nego in Patribus hoc non inveniri. Nam Damascenus, libro primo, de Fide, cap. 11, diserte dicit: *Patrem et Filium distinguere perfectionibus personalibus.* In quo unico verbo mihi videntur contineri tres assertiones positæ: nam secundum Damascenum dantur perfectiones personales, in quibus distinguuntur personæ, ergo illæ relativæ sunt et per relationes, ut relationes sunt, conferuntur. Tandem quod spectat ad modum loquendi de triplici perfectione, vel simpliciter, vel cum illo addito *relativa*, seu *personali*, dicendum est, quod de veritate dixi. Nam cum est sermo de divina perfectione simpliciter et absolute, intelligitur de essentiali et summa in genere entis, et ideo dicitur esse simpliciter una, quia perfectio essentialis non multiplicatur. Et eodem modo loquitur divus Thomas de *dignitate*, nam absolute di-

cenda est una. Tres autem perfectiones sunt veluti secundum quid, si præcise sumantur, et ideo recte, convenienterque additur, quod sint relativæ. Fundamenta contrariæ sententiæ postulant nonnullas difficultates, quas in sequenti capite expediemus.

CAPUT X.

SATISFIT FUNDAMENTIS ALIARUM OPINIONUM.

1. Ex tribus primis opinionibus, quas præcedenti capite retulimus, secunda et tertia partim nituntur fundamentis primæ, partim addunt aliquid proprium et speciale, et quoad hanc posteriorem partem illis satisfactum est, vel ipsasmet sententias referendo, vel nostram probando et nonnullis objectionibus occurrendo. Quare solum superest, ut fundamentis primæ sententiæ satisfaciamus.

2. *Relationem realem dicere perfectionem.* — Primum ergo fundamentum nitebatur illo principio, quod relatio realis, secundum suam propriam rationem, seu secundum *esse ad* non dicit perfectionem, nec bonitatem aliquam transcendentem. Ad quod dicimus primo, hoc principium falsum esse, loquendo de relationibus realibus intrinsece existentibus in subjectis, seu suppositis, quæ ad alios terminos referuntur. Nam tales relationes, vel subsistunt, vel intrinsece insunt, vel afficiunt subjectum, in quo sunt. Unde falsum est, in relationibus creatis, quæ hujusmodi sunt, ipsum *esse ad* non includere *esse in*, quod veluti transcendens est ad omnia accidentia realia, nec potest præscindi ab ulla differentia, vel modo prædicamenti realis. Unde etiam falsum est, relationem realem et rationis convenire in vero, ac propria *esse ad*, sed solum nomen illis esse commune, cum quadam analogia proportionalitatis et satis metaphorica, ut latius in Metaphysica explicatum est. Dicimus secundo, quod, licet relationes creatæ non dicerent realem perfectionem, id non esset attribuendum relationibus divinis, propter summam excellentiam earum, magnamque analogiam. Et præsertim, quia sunt subsistentes et suo modo terminant, et quasi modificant divinam naturam, ut more nostro loquamur, et quia per se pertinent ad reales, ac divinas processiones, vel ex parte principii, vel ex parte terminatum processionum: in quibus omnibus et in multis aliis superant relationes creatas, unde licet creatæ relationes perfectionem non dicerent, divinæ non essent illis æquiparandæ.

3. *An sit aliqua perfectio in una persona quæ non est in alia.* — Secundum fundamentum commune est omnibus aliis opinionibus, sumiturque ab illo inconvenienti, quia sequi videtur, aliquam perfectionem esse in una persona, quæ non est in alia. Ad quod respondent aliqui utendo distinctione, nam divinæ personæ, vel considerantur, ut distinctæ sunt, vel ut sunt unum. Priori modo non dubitant concedere aliquam perfectionem esse in una persona, quæ non est in alia. Posteriori autem modo negant: quia ratione essentiali (inquiunt) habet una persona omnem perfectionem alterius. Unde inferunt, propositionem illam: *Aliqua perfectio est in una persona, quæ non est in alia*, simpliciter esse negandam, quia cum sit negativa, simpliciter negare videtur omnem modum habendi singulas personas, quascumque perfectiones aliarum. Hæc vero responsio, licet veram doctrinam contineat, tamen et utitur distinctione non necessaria, quia manifestum est, hic esse sermonem de personis, ut distinctæ sunt et non explicat modum, quo una persona ratione essentiali habet totam perfectionem alterius.

4. *Distinctio duplicis perfectionis.* Dico ergo duplicem esse perfectionem. Una est, quæ vocatur a theologis simpliciter simplex, quam definivit Anselmus, in Monologio, cap. 5, esse illam, *quæ in quolibet melior est ipsa, quam non ipsa*. Alia vero est perfectio non simpliciter simplex, et in hoc secundo ordine collocandam censeo perfectionem relativam, quatenus talis est. Quod in re sensit etiam Gabriel supra, quamvis in modo loquendi differat, vocat enim perfectionem relationis divinæ perfectionem simpliciter. Ac subinde, ut inconvenientia evitet, distinguit duplicem perfectionem simpliciter. Una est supra definita, quæ formaliter requiritur in omni ente infinito simpliciter. Altera vero, inquit, est, quæ in suo genere est summa, et nullam includit imperfectionem, quamvis non sit formaliter necessaria in ente simpliciter, et summe perfectio, et hujusmodi esse dicit perfectionem relationis. Tamen, quia vocibus utendum est juxta communem usum, ideo priorem solum voco perfectionem simpliciter, et relativam perfectionem sub alio membro constituo. Duplici enim ex capite provenit, quod aliqua perfectio non sit simpliciter simplex eo modo, quo ab Anselmo definita est, et ab scholasticis communiter recipitur. Primo propter imperfectionem, vel limitationem, quam habet adjunctam, et hoc non potest convenire perfectioni

existenti in Deo. Secundo ex oppositione, quam habet cum alia æquali perfectione. Nam hinc fit, ut ambæ relationes inter se oppositæ non possint simul convenire eidem personæ, et consequenter etiam fit, ut neutra sit melior in omni ente, seu persona, quam opposita. Atque ita neutri convenit definitio perfectionis simpliciter supra data. Quod inveniri non potest in perfectione absoluta, quia non includit oppositionem.

5. *Objectio.* — Sed dicunt aliqui, quamvis Paternitas, et Filiatio opponantur respectu personæ, non tamen respectu divinitatis, quia simul possunt identificari cum illa, simulque possunt illam modificare, ut nostro modo loquamur. Et ita respectu divinitatis quælibet earum melior est, quam non ipsa. Et hoc satis (inquiunt) est, ut quælibet earum sit perfectio simpliciter, quia comparari debent ad Deum ut sic, non ad personam.

6. *Responsio.* — In hac vero objectione imprimis, quod ultimo loco asseritur, et falsum est, et sine probatione dictum. Quod probo ex data definitione, quia non respectu unius, vel alterius entis, sed respectu cujuslibet, quatenus est individuum, et singulare ens, debet perfectio simpliciter esse melior: ergo non tantum respectu essentiali, sed etiam respectu personæ. Accedit, quod secundum illam comparisonem, nec relationes considerantur ut oppositæ, nec comparantur ad rem omnino incommunicabilem, sed ad naturam, ut communem: respectu autem rei communis perfectiones non simpliciter possunt non habere inter se repugnantiam. Adde denique perfectionem relationis in rigore, et proprie loquendo etiam respectu divinitatis, non esse meliorem, quia divinitas ipsa affecta, ut si dicam, relatione, non est melior se ipsa præcise spectata sine relatione, quia ipsa per se, et absque relatione, est ens simpliciter infinitum in genere entis. Unde neque secundum rem, neque secundum rationem potest illi aliquid addi, quod tale ens faciat esse melius. Quod confirmatur ex illo Christi verbo: *Quod dedit mihi Pater, majus omnibus est*, dedit enim Pater Filio suam deitatem, et non suam paternitatem, et nihilominus ei dedit id, quo melius nihil excogitari potest, quod in sequenti libro agentes de substantia absoluta latius confirmabimus.

7. *Duplex modus habendi perfectionem.* — *Resolutio dubii.* — Hinc ulterius considerandum est, dupliciter aliquam perfectionem esse in Deo, scilicet, formaliter et eminenter. Priori

modo est in Deo omnis perfectio simpliciter. Posteriori omnis alia ut suppono ex 1 p., q. 4. Divinitas ergo, seu hic Deus, præcisis relationibus, non includit formaliter perfectiones earum, includit tamen eminenter, tum quia hoc necessarium est ad infinitatem simpliciter illius entis, tum etiam quia est radix et fundamentum omnium illarum perfectionum. Ex quo fit, ut in qualibet persona sit etiam eminenter omnis perfectio relativa, quamvis formaliter nulla persona habeat nisi illam tantum perfectionem relativam, quam ejus relatio conferre potest. Hinc ergo ad argumentum in forma responderi facile potest. Cum enim inferatur, ergo aliqua perfectio est in una persona, quæ non est in alia, distinguendum imprimis est de perfectione. Aut enim est sermo de perfectione simpliciter simplici et sic absolute negatur sequela, quia relatio non affert ex se talem perfectionem. Si vero sermo est de perfectione communiori modo sumpta, subdistinguenda est illa negatio, nam si sit sensus, ergo aliqua perfectio est in una persona, quæ nullo modo est in alia, negatur item sequela, si autem sensus sit, aliquam perfectionem relativam esse formaliter in una persona, quæ non est formaliter in alia, licet sit eminenter ratione essentiali, sic conceditur illatio. Cum autem ulterius inferatur, ergo persona non est simpliciter perfecta, vel non est æque perfecta, ac duæ, vel tres, neque sequelam, quia ut res sit simpliciter perfecta, satis est, quod formaliter contineat omnem perfectionem simpliciter et eminenter omnem aliam. Sic enim deitas ipsa ex solo conceptu essentiali, est simpliciter perfectissimum ens, neque fit perfectius per adjunctam relationem. Quia formalis perfectio non simpliciter, addita ultra continentiam eminentialem, non reddit perfectius, sicut humanitas adjuncta Verbo non reddit illud perfectius. Quia tota perfectio humanitatis in Verbo ipso eminenter continetur.

8. *Relatio divina an ex se habeat infinitatem.* — Circa tertiam rationem aliqui negant, personam divinam ex vi suæ relationis habere aliquam infinitatem. Sed hoc existimo falsum ut inferius dicam. Dico ergo ex vi relationis habere personam infinitatem, non simpliciter in genere entis, hanc enim habent relationes ab essentia, sed in tali genere, seu quasi specie. Et ideo non sequitur, unam relationem formaliter includere perfectionem alterius. Quod suo modo in attributis divinis considerare licet. Nam intellectus divinus præcise conceptus perfectionem dicit et infinitam in